

Novák, Otakar

Úvodem

In: Novák, Otakar. *Po stopách realistických tradic francouzského písemnictví*. 1. vyd. Brno: Universita v Brně s podporou Ministerstva školství a kultury, 1958, pp. 5-7

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/118971>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Ú V O D E M

Jít po stopách realistických tradic francouzského písemnictví — nenavodí to snad představu, že se tyto tradice považují za nepatrné nebo sporadické?

Sotva je třeba se obávat, že by mohla vzniknout takováto interpretace názvu. Rozsah a význam realistických tradic v dějinách francouzského písemnictví, působivost jejich příkladu ve světovém písemnictví, to všechno je příliš běžné, aby bylo nutno pouštět se do nějakého rekapitulování, dokazování nebo dokonce obhajování.

Při bohatosti realistických tradic francouzské literatury a při mnohosti jejich aspektů je vždycky — nejde-li zrovna o syntetické pojednání — možno zastavit se blíže jenom u vybraných kapitol. Přítomný soubor studií se zabývá některými jejich základními aspekty nebo zjevy od odkazu středověku až takřka po naše dny, tak jak odrážely měnící se podmínky a tendence společenského vývoje ve Francii, mimo jejichž kontext bychom si je nemohli správně vyložit a nemohli bychom být právi historickému momentu jejich obrodnosti.

Marně listujeme v příručkách dějin francouzského písemnictví, abychom tam našli ucelenější obraz historie poměru mezi oficiální literaturou a lidovou poesí a shrnutí důvodů, proč lidová poesie, s tak dalekými kořeny v národní minulosti, počala si v nové době tak opožděně po literaturách jiných národů klesat cestu k tomu, aby byla vzata na vědomí kulturou „vysokou“ (po folkloristice literaturou, hudbou a uměním). Nová dvě vydání Jelínkových *Zpěvů sladké Francie* a *Nových zpěvů sladké Francie* (1956) umožnila zamyslet se nad tím.

Jubilejní vydání mistrného českého překladu Rabelaisova románu *Gargantua a Pantagruel* (druhé, pečlivě revidované vydání překladu někdejšího překladatelského kolektivu „Jihočeské Thelémy“), díla, v němž si lidové tradice středověku podávají ruce s výboji úsvitu věku nového, rané renesance, si zasloužilo, aby bylo pozorněji zhodnoceno, zvláště po linguisticko-stylistické stránce, co do ekvivalentnosti.

Jubileum Corneillova *Cida*, které u nás po Kalbáčovu a hlavně Vrchlického překladu z minulého století přineslo nový překlad (Sv. Kadlice, 1956), stalo se

podnětem k pohledu na dramatickou tvorbu autora, který dlouho před Diderotem uvažoval o měšťanském dramatu a sám se, po polorealistických komediích, za podmínek a zaměření tvorby barokní doby, stal jedním z nejslavnějších předchůdců a z valné části již také představitelů francouzské klasické tragedie, druhu, který vévodil francouzskému divadlu od 17. století až do začátku 19. století a k němuž se *Cid* stal skvělou ouverturou.

Podobně *Gil Blas* nebyl pouze východiskem k celkové charakteristice Lesageovy tvorby, nýbrž k zařazení tohoto románu do historických souvislostí jakožto díla, které v začátcích osvícenství ve Francii zahajuje velikou éru realistického buržoasního románu mravoličného a společensky kritického a které tento druh po prvé povznáší na pozoruhodnou úroveň.

Stať o Montesquieuovi jako předním představiteli boje francouzských osvícenců za lidská práva vznikla původně jako syntetická přednáška k dvoustému výročí Montesquieuovy smrti, a to v rámci oslavných jubilejí Světové rady míru.

Teoreticky zaměřená studie o gnoseologii francouzského kritického realismu 19. století byla v původním znění přednesena jako odborná přednáška na literárně historické konferenci o kritickém a socialistickém realismu v Liblicích roku 1955. Jejím cílem bylo ukázat, do jaké míry snaha francouzských kritických realistů obrodit své umění příklonem k pozitivní vědě, k jejím přírodovědecky mechanistickým thesím a k jejím pracovním postupům, kritickému realismu ve Francii skutečně byla na prospěch, do jaké míry jej naopak — na rozdíl od realismu mistrů ruských a anglosaských — ochudila a co kritický realismus 19. století odkázal i dalšímu vývoji realistických tendencí ve francouzské literatuře jako klady.

Jubileum stého výročí Baudelairových *Květů zla* a v souvislosti s ním u nás připravované nové vydání Kadlecova překladu této sbírky (1957) se stalo příležitostí k charakteristice Baudelairova významného básnického zjevu, k jehož kladnému dědictví se v jubilejním projevu přihlásil i Louis Aragon. Zvláště bylo možno ukázat na historické místo Baudelairovo, na to, jak Baudelaire uprostřed kultury vítězícího kapitalistického měšťanstva pranýřoval jeho utilitaristický materialismus, jeho naivní scientismus a jeho pozitivistický realismus, dehumanisující literaturu a umění; tím vším Baudelaire již kolem poloviny 19. století předjímal jasnozřivě pozdější kritiky nedostatků pozitivistického realismu.

Předběžné kratší studie připravily půdu ke zpracování zjevu a tvorby Guy de Maupassanta pro chystané desetisvazkové vydání výboru z jeho díla počínajíc 1957. Toto zpracování vyrostlo v monografii, která bude o Maupassantovi u nás první tohoto druhu a rozsahu. Podrobným rozbořením teorie a praxe Guy de Maupassanta bylo možno zhruba dospět k závěru, že se — jakkoliv nejčastěji bývá prostě řaděn mezi ostatní naturalisty — v osmdesátých letech minulého století legitimoval nikoliv jako pozitivistický realista orientovaný ryze

„přírodovědecky“, nýbrž jako realista a naturalista „lidštější“, a to nejen než naturalisté, nýbrž i než sám jeho učitel Flaubert.

Studie věnované Romainu Rollandovi vznikaly jako odborné přednášky v Kruhu moderních filologů v Brně a v Praze, dále jako příspěvky do Časopisu pro moderní filologii a do brněnských vědeckých sborníků a konečně také jako příležitostné stati doprovodem k vydání některých Rollandových děl v překladu. Týkají se jednak mladého, o obrodu svou a obrodu buržoasní společnosti své doby bojujícího Rollanda (dramatika revoluce, autora hrdinských životopisů a nastávajícího autora *Jana Kryštofa*), k jehož poznání vychází v posledních letech nejvíce pramenných publikací z jeho odkazu, jednak však také Rollanda nejstaršího, autora posledního revolučního dramatu *Robespierre* z roku 1939.

Práce zde shromážděné představují větší část toho, co jsem v letech 1954 až 1957 vydal tiskem nebo k tisku připravil a co pak po případě vyšlo přímo ještě v roce 1958. Ať však běží o stati již vydané nebo na vydání čekající (je to uvedeno vždy v závěrečné poznámce), je třeba poznamenat, že ani jedna z nich sem není přejata v doslovném znění, nýbrž větší nebo menší měrou pozměněna, rozšířena nebo přepracována.

Jakkoliv řada těchto statí vznikla ve spolupráci s našimi nakladatelstvími (SNKL, NV) a pro jejich konkrétní vydavatelské účely, nedomníval jsem se, že v tomto zapojení vědy do kulturní praxe věda si svůj úkol může ulehčovat. Poznámkový aparát a odkazy k literatuře předmětu, jimiž tyto práce bylo pro tento soubor možno doprovodit, dosvědčí to samy. Takřka výhradně na nejnovějším pramenném materiálu jsou založeny studie o Romainu Rollandovi (k jejichž jedné části je praktickým protějškem stotřicetistránkový komentář k novému vydání překladu *Jana Kryštofa* z roku 1957) a také monografie o Maupassantovi mohla přihlédnout i k té části spisovatelovy korespondence, jež byla vydána A. Artinianem a É. Maynialem roku 1951, jakož i k jeho kronikám.

U kolébky těchto studií stály jak úkoly objektivně, tj. z vnějšku ukládané, tak zřetele subjektivní, tj. přímý zájem o tu kterou konkrétní problematiku. Jejich společným jmenovatelem však zůstává, že jdou po stopách velkých tradic realismu v dějinách francouzského písemnictví. Snad tento společný jmenovatel předkládanému souboru prací, jejichž tematika je vzata z historického úseku značného rozpětí, nejpevněji vtiskne charakter celku.

